

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 9. avgusta 1901.

Politični oddelek.

Program ljubljanskega župana.

Minolo soboto, dne 3. avgusta, je bil gospod Ivan Hribar, kateremu je občinski zastop letos že v tretje poveril najodličnejše pa tudi najtežavnejše dostojanstvo, kar jih zamore meščanstvo podati, slovesno instaliran kot župan glavnega mesta Ljubljane.

Pri ti priliki je župan v obširnem govoru razvil svoj politični in komunalni program, po katerem hoče ravnati v novi triletni dobi svojega županovanja. Ker je Ljubljana ne le stolno mesto dežele Kranjske, ampak tudi središče vsega slovenskega naroda ter je razvoj Ljubljane za vse slovenstvo najvažnejšega pomena, se nam zdi primerno, da priobčimo vse programatično važnejše točke iz županovega govora.

Zahvalivši se za potrditev županom in za pripoznanje, kateri je vladni zastopnik izrekel županu na njegovi delavnosti in na doseženih uspehih je župan dejal:

Opravila velikih občin množe se takorekoč od dne do dne; zlasti pa naraščajo opravila prenešenega delokroga ne po dneh, temveč po urah. Ž njimi raste pač važnost velikih občin; raste pa v progresivni meri tudi njihova odgovornost. Zato je neprecenljive vrednosti, da vlada med prvo in drugo inštanco ono dobrohotno soglasje, ki daje poročstvo za točno in neoporečno funkcioniranje javne uprave. Ne manje pa zaslužujejo in so velike občine tudi potrebne podpore in pomoči pri velikih nalogah, ki jih imajo dandanes reševati v lastnem delokrogu. Zdravstvo, omika, javna varnost in skrb za uboge zahtevajo žrtev, o kakoršnih pred nekaj desetletji mestne uprave niti pojma niso imele, in katere se tem težje občutijo, ker se stroški za oskrbljevanje opravil prenešenega delokroga tako rapidno množe. Vsestransko se naglašaja potreba primerne izravnave teh občutnih bremen s porazdelitvijo med državo in samoupravna te-

lesa in bode do take izravnave prej ali slej gotovo prišlo. A tudi že sedaj zamore državna uprava velike občine v marsikaterem oziru glede tu omenjenih nalog lastnega delokroga prav izdatno podpirati.

Zlasti je gospod deželni predsednik pokazal svojo naklonjenost tedaj, ko je šlo za olajšave glede potresnih posojil, in se je le njemu zahvaliti, da je osrednja vlada glede teh posojil dovolila dokaj izdatne popuste in olajšave. Bodi mu torej o tej priliki izrečena zaradi tega iskrena zahvala z nado, da bode mestni občini tudi v bodoče jednako naklonjen.

Bilo bi neskromno od mene, ko bi se le misliti drznil, da ste s svojo soglasno volitvijo hoteli izreči, da me smatrate najsposobnejšega voditi, še tudi nadalje mestno upravo, saj dobro vem in veste to tudi Vi, da imate med sabo može, katerih zmožnosti daleč nadkriljujejo moje zmožnosti. Ne bodem se torej motil, ako Vašo odločbo smatram za odobravanje načel, katera dosledno zastopam, odkar delujem v javnosti. In ta načela — to slovesno izjavljam — bodem zastopal tudi na dalje. Zvest sin svojega naroda, bodem deloval vedno in povsodi za njega blagor, za povzdigo njegove veljave in za pravice, ki po naravnem pravu in naši ustavi gredo milemu mojemu maternemu jeziku; preživivši nekaj let med vzornim češkim narodom in proučivši, kaj ga je pripeljalo na njegovo sedanjo visoko stopinjo, prepotovali dalje veliko sveta in prepričan, da se je le ondi položil temelj splošnemu blagostanju, kjer se je upošteval napredek, deloval bodem vsestransko v naprednem smislu; opazujoč, kaka čuda ustvarja dan na dan pred našimi očmi človeški duh, odkar je rešen težki spon, v katere ga je oklepalo srednjeveške mračnjaštvo, služeče gotovim stanovom za utrdbo in vzdrževanje neomejenega gospodstva, priznaval bodem vedno svobodni misli, dvigajoči se na zefirnih krilih k nebu pod oblake, snujoči in preslavljaljoči neprestano, ustvarjači iz sužnjev verskega fanatizma poln opravne občane in zavedne vernike, prvo mesto v sodobnem življenju.

Da se bodem dolžnostim, katere nalaga častna služba župana ljubljanskega, zvesto posvečeval, ni mi treba naglašati. Dela in truda se ne plašim. Navajen sem ga; saj je — ne da bi se bal očitanja neskromnosti, morem to reči — moje življenje od rane mladosti pa do današnjega dne bilo delaven dan. Dela pa čaka še veliko. Res, da sem z Vašo pripomočjo in Vašim požrtvovalnim sodelovanjem izvel že mnogo onega programa, kateri izvesti sem obečal, ko sem prvič polagal slovesno prisego v roke vladnega zastopnika; a vsega vender v kratki dobi petih let ni bilo mogoče storiti. Zato pa upam, da se mi posreči — ako mi ohranite svojo požrtvovalno naklonjenost še nadalje, in ako se ne daste od naprednega in za naše mesto jedino koristnega delovanja odvrniti po onih, ki v nedelavnosti in stagnaciji vidijo srečo in spas — v bodoče ustvariti in doseči še mnogo koristnega za Ljubljano.

Ker smatram omiko in prosveto za najvažnejšo točko svojega bodočega delovanja, opozarjam pred vsem, da bode moja skrb posvečena popolnitvi obrtnega pouka, in da bodem zato pri c. kr. učni upravi z vso gorečnostjo deloval na to, da se čim preje odpre v Ljubljani državna obrtna šola. Vsled razpisanega natečaja, čegar rok je ravno pred kratkim potekel, dobila je mestna občina troje načrtov za poslopje, v katerem ima nastanjena biti ta šola. Ko so jurorji o teh načrtih izjavijo, poročal bodem o stvari občinskemu svetu, in računajoč na dobrohotno podporo cesarske vlade — gojim opravičeno upanje, da bode mogoče stvar do bodoče stavbne sezône definitivno dognati.

Ne manje važna se mi zdi popolnitev zavoda, kateremu je bila prva moja skrb posvečena, ko ste l. 1896. poklicali na čelo mestni upravi. Cesarja Franca Jožefa I. mestno višjo dekliško šolo, ki pod spretnim vodstvom prav sijajno uspeva in doseza najpopolnejše učne uspehe, tako da se danes v strokovnjaških krogih smatra za jeden najboljših učnih zavodov te vrste, treba bode po mojem mnenju v smislu ministrskega regulativa za višje dekliške šole preustrojiti v šestrazreden licej. Res, da taka preustrojitev provzroči mestni občini nekaj novih stroškov; toda v sedanji dobi, ko je tudi ženstvo stopilo v življenja tekmovalni boj in glede na to, da je omikana in prosvetljena žena in mati pravi blagoslov za rodbino, za žensko šolsko izomiko nikdar zadosti ne storimo. Sicer pa je pričakovati, da bode učna uprava, ki po drugod ženske liceje prav izdatno podpira, tudi našemu naklonila mnogo višji letni prispevek, kakor ga uživa višja dekliška šola sedaj.

Izmed ostalih naprav, ki čakajo rešitve, omenjam pred vsem tržnice, katera se mi zdi za Ljubljano neobhodno potrebna v zdravstvenem oziru in zato, da pomaga v ugodnem smislu regulovati cene živilom. Dokler Ljubljana take tržnice nima, ne bode mogoče uravnati tržnih razmer kupujočemu občinstvu na korist in v zadovoljstvo. Temu vprašanju posvečeval bodem torej svojo posebno pažnjo, zlasti, ker sem prepričan, da se bode

mestu v tržnico investovani kapital prav izborno obrestoval.

Vprašanje preuredbe južnega kolodvora, za katero se je živo zanimalo vse mestno prebivalstvo, bliža se končni rešitvi. Pred par meseci vršila se je na lici mesta postajna komisija, ki je predloženi splošni načrt z malimi izpremembami spoznala za svrhi primeren, in Njegova Prezvzišenost gospod železniški minister povedal mi je, ko sem imel te dni srečo govoriti z njim na Bledu, da je južna železnica že dobila nalog, neutegoma izgotoviti podrobne načrte. — Sedaj, ko je to vprašanje končno bilo dognano, mogoče mi bode s tem večjo gorečnostjo in opravičenostjo potezati se za ustanovitev mehaničnih delavnic državnih železnic, in upanje imam, da se mi s pomočjo častitih gospodov državnih poslancev posreči, tudi to zadevo privesti do končne ugodne rešitve.

Stvar, ki zanima zlasti prebivalce jugo-iztočnega dela mesta, je razširjava Rožnih ulic in s tem v zvezi stoječa gradnja novega župnišča pri sv. Jakobu. V tem oziru vršila se bode v kratkem konkurenčna obravnava, in ker je slavna kranjska hranilnica s priznanja vredno požrtvovalnostjo priskočila mestni občini na pomoč, bode se željam prebivalcev omenjenega mestnega dela bržkone že v kratkem ustreči zamoglo.

Ko se dogradi poslopje za nameravano državno obrtno šolo, nastane tudi potreba zveze med desnim in levim bregom Ljubljanice v smeri Opekarske ceste. Ker sem o potrebi in koristi te zveze že davno prepričan, naravno je, da tudi tega vprašanja ne bodem puščal iz nemar.

Za aprovizacijo mesta in za nadaljni razvoj naših že sedaj dokaj živahnih živinskih sejmov neobhodno potrebno je živinsko prekladališče v zvezi s kontumačnimi hlevi in desinfekcijsko napravo pri mestni klavnici. V tem oziru sem se že mnogo trudil in se bodem tudi v bodoče, dokler se te naprave ne oživotvorijo.

Ljubljana se lepša in pomlaja na vseh koncih in krajih. Domačini morebiti tega ne opažamo tako, ko tujci, ki so polni hvale o tem. Tudi na to stran bode moja pažnja obrnjena še na dalje, pri čemer seveda računim na krepko podporo olupševalnega odseka.

Nazaj se ne bodem oziral. V trenutku, ko stojimo pred otvoritvijo električne cestne železnice, ki bode vsaj nekoliko preobrazila naše prometne razmere; cesar Franc Jožefovega mostu, ki bode v pravi okrasek mesta; jubilejske ubožnice, sezidane po vzornem elberfeldskem sistemu in povsem moderno urejenega poslopja za mestno dekliško osemrazrednico, bilo bi odveč rekapitulovati, kakoršno je bilo delovanje občinskega sveta v minoli dveletni dobi. Te naprave, v zvezi z novo odprtimi ulicami, novozgrajeni kanali, novopoloženimi tlakovi in novopopravljenimi krasnimi nasadi govore dosti zgovorno o njem. Ni se ga treba sramovati ne Vam in ne meni.

Ljubljana je v domači zgodovini že od nekdanj igrala dokaj važno ulogo. Znamenita rimska naselbina, postala je v srednjem veku jedno za tedanje razmere najbolje

urejenih mest. Imela je slavnih dni za časa turških invazij in francoske okupacije. Veda in znanost cveli ste v njenem ozidji, in državi je dajala junakov, ki so se proslavljali na bojnih poljih. Narod, kateremu je bila vedno mila in draga, krstil jo je belo Ljubljano v temni slutnji menda, da mu iz nje pride probuja k novemu, svobodnejšemu in zato srečnejšemu življenju. Ta slutnja ga ni varala. Čez ledeno skorjo krutega absolutizma potegnile so tople sape svobodnostnih idej, in Ljubljana je bila med prvimi mesti, ki se je za te ideje ogrevati začela. Te ideje — propagovane po najboljših možeh — pa so vele ravno do probuje slovenskega naroda in do sedanjega njegovega priznanja vrednega napredka. Kaj čuda torej, da so v Ljubljano kot k svojemu prosvetnemu žarišču zaupljivo jeli oči obračati vsi, katere v veliko rodbino spaja ista sladka materna govorica. Bela Ljubljana, ki zamore že ponosna biti na to, da je stolno mesto prirodnih krasot in čudež bogate kranjske dežele, more se tem bolje ponašati z zavestjo, da je priznано duševno središče vsega slovenskega naroda.

To dejstvo imel sem pred očmi doslej tudi kot župan bele Ljubljane in bodem ga imel v bodoče, slovesno Vam obečajoč, da hočem storiti vse, da Ljubljana kot središče Slovencev zadobi čim večjo in večjo veljavo, ki končno mora privedi do tega, da se bode rojakom našim tudi najvišja izobrazba delila iz nje. Pri tem pa nikakor nisem in ne bodem pozabil, da mi ravno želja po priboritvi večje veljave našemu lepemu mestu nalaga popolno nepristranost in pravičnost do soobčanov druge narodnosti ter bodem zato vse svoje delovanje uredil v smislu ravnopravnosti. Ne morem pa o tej slovesni priliki zatajiti želje, naj bi tudi naši soobčani druge narodnosti nikdar ne pozabili, kaka sama ob sebi umljiva veljava gre v Ljubljani slovenskemu življu.

Svoj govor je župan zaključil s povdarjanjem, da bo skrbel za dobro razmerje mej vojaštvom in prebivalstvom in s Slava-klici na cesarja.

Mi s svojega stališča le želimo, da bi bilo županu mogoče, izvršiti njegov program, ker bi to bilo v korist mestu in vsemu slovenskemu narodu.

Politični pregled.

Notranji položaj. — Zanimanje vsega javnega mnenja je še vedno osredotočeno na novi nemški carinski tarif. Časopisje se bavi še vedno s to zadevo, a prav pristransko. Kar očitna je tendenca, delati pri tej priliki na obnovitev nagodbe z Ogrsko in vidi se, da gre gotovim krogom pred vsem za to nagodbo, da branijo v prvi vrsti kmetijske interese ogrske državne polovice. Madjari sami zdaj kar gorè za nagodbo, ker vedo, da jih nemški carinski tarif ugonobi, če Cislitvansko ne vprežejo za njihove interese. Upamo, da bo cislitvanski parlament pozoren in se ne bo dal vjeti v ogrske zanjke.

Deželni zbori so se vsi razšli, in nastala je politična tišina kakor vsako poletje. Zadnji deželni zbor, ki se je razšel, je bil istrski. Ta je imel še te dni seje. Kadar je hrvatski poslanec govoril v hrvatskem jeziku, je vselej galerija tako

razgrajala, da se je morala izprazniti. Druga nesreča se ni zgodila.

Deželnozborske volitve. — Letos v septembru in v oktobru se bodo v raznih kronovinah vršile volitve v dež. zборе. Volilno gibanje je že povsod v teku. Največ zanimanja vzbujajo volitve na Češkem. Tam so se agrarci dvignili zoper Mladočehe in splošno se sodi, da pridobe 20 do 25 mandatov. Tudi mej Nemci na Češkem bo velik boj in sicer mej pristaši Pradejevemi in Wolfovimi. Na Gališkem se vladajoča poljska stranka mnogo trudi, da zaduši raznovrstne stranke, ki se dvigajo proti nji. To pojde sicer težko, ali s pomočjo vladnega aparata se to že doseže.

Ogrska. — Te dni je razmeroma še mlad umrl bivši minister in predsednik poslanske zbornice Dezider Szilaggy. Umrl je bil jeden najznamenitejših madjarskih liberalnih politikov. Glavno njegovo delo je uvedenje civilnega zakona.

Srbija. — Minolo nedeljo so se prvič po novem volilnem redu, ki ga je upeljal kralj zajedno z oktroirano ustavo, vršile volitve v narodno skupščino. Zmagala je vladna stranka. Značilno je, da se je pri teh volitvah radikalna stranka razcepila, in da je jeden del radikalcev prestopil v opozicijo.

Nemčija. — V ponedeljek zvečer je v starosti 61 let umrla mati nemškega cesarja Viljema in vdova umrlega cesarja Friderika III. Pokojnica je bila hči angleške kraljice Viktorije. V Nemčiji je bila vedno velika nasprotnica Bismarcka.

Vojna v južni Afriki. — Boj se nadaljuje. Prezident Krüger upa še vedno na zmago Burov in je vsled tega odklonil ponudbo holandske kraljice, da bo ona posredovala pri Angležih, da sklenejo mir. Neizprosen je pa tudi Chamberlain. Ta je v angleškem parlamentu proglasil vse vojskujoče Bure za razbojnike in zagrozil, da jih uniči. Vojna zadobi s tem še krutejši značaj. Angleži so oborožili Kafre in druge zamorce, ter jih poslali v boj in jim zajedno dovolili, da smejo ropati in moriti mej Buri kolikor hočejo. Buri vstrele vsacega zamorca, ki je v službi Angležev, zajedno pa so naznanili v London, da postrele vse ujetnike, in da se bodo posluževali najhujših represalij, ako Angleži ne razoborože zamorcev. Vse kaže, da nastane v južni Afriki strašno klanje.

Obrtnija.

Zavarovanje delavcev za starost in invaliditeto.

(Iz peresa slov. socijalnega demokrata).

Socijalno demokratična stranka se že dolgo zavzema za obligatorično zavarovanje delavcev za starost in invaliditeto. To izvršiti je dolžnost tudi kapitalistično urejene države, to je socijalna naloga, katera se more in mora izvršiti tudi v okviru sedaj veljavnega družabnega reda. Zavarovanje delavcev za razne slučaje je sicer na sebi važna socijalna reforma ali ta reforma ni drugzega nič, kakor preskrbljenje siromakov v moderni obliki, nikakor pa se ž njim ne uveljavi del socijalnodemokratičnih načel.

S tem pa nikakor nočemo reči, da zavarovanje delavcev za starost in pa invaliditeto ni za delavski stan največje važnosti, s tem hočemo le pibiti, da kapitalistična država z uvedenjem tega zavarovanja ne bi storila ničesar, kar bi bilo v nasprotju s sedanjim njenim bistvom in namenom. Prav kapitalična država ima pred